

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ БАЛАДИ «ERLKÖNIG» З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Звання найскладніших для перекладу художні твори носять не просто так – перед перекладачем постає завдання передати форму, зміст та емоційне наповнення тексту. Глибоке знання мови оригіналу та мови перекладу є невід’ємною частиною процесу, адже перекладач має правильно сприйняти та відтворити художні прийоми та виражальні засоби, використані в оригінальному тексті. Крім того, німецька мова має складну граматичну систему, яка напрямую впливає на сприйняття та розуміння тексту.

Актуальність даної теми визначається важливістю забезпечення зрозумілості та правильного сприйняття тексту без спотворення чи втрати інформації.

Актуальність роботи зумовлює мету – порівняти з оригіналом українські переклади балади Йоганна Вольфганга фон Гете «Erlkönig» (укр. «Вільшаний король»).

Німецький письменник Й. Гете був широко відомий в Україні вже на початку XIX ст., а перші українські переклади його творів почали з’являтися у 1827 році [1]. Перший український переклад балади «Erlkönig» було опубліковано в 1838 році під назвою «Лісовий король». Схожу назву дав своєму перекладу балади Гете Б. Грінченко — «Лісовий цар», а П. Куліш назвав баладу «Вільшаний цар». Ще одним відомим перекладом балади «Erlkönig» є переклад Максима Рильського [2].

Порівнюючи першу строфу оригіналу балади:

«Wer reitet so spät durch Nacht und Wind?

Es ist der Vater mit seinem Kind:

Er hat den Knaben wohl in dem Arm,

Er fasst ihn sicher, er hält ihn warm» [3] з перекладом Б. Грінченка:

«Хто їде в негоду тим лісом густим?

То батько, спізнівшись, і хлопець із ним.

Обнявши малого, в руках він держить,

Його пригортає, його він пестить»[4] можна зробити висновок, що його переклад є найбільш близьким до оригінального тексту, однак для звучання Б. Грінченко використовує певні перекладацькі трансформації, до яких належать додавання, вилучення та перестановка лексем, і генералізація. Автор перекладу замінює лексему «Wind» (вітер) на генералізоване поняття «негода», лексеми «Nacht» (ніч) і «spät» (пізно) на початку балади взагалі пропущено, натомість автор додає лексему «спізнівшись», яка не дуже добре передає зміст оригінального тексту. Також поняття «reiten» (їздити верхи на

коні) генералізується лексемою «їде». Б. Грінченко використовує непрямий порядок слів для збереження ритму твору.

На відміну від перекладу Б. Грінченка, переклад П. Куліша можна назвати вільним:

«Хто їде під вітер нічною добою?

Синка на сідельці везе під полою,

Коня острогами раз по раз торкає,

Дитину до себе в тепло пригортає» [5] адже він повністю трансформує оригінальний текст переставляючи та додаючи нові лексеми, що надає баладі нового звучання, але не спотворює настрої оригіналу.

У своїй версії твору М. Рильський замінює лексему «Kind» (дитина) на конкретизуюче поняття «син»:

«Хто пізно так мчить у час нічний?

То їде батько, з ним син малий.

Чогось боїться і мерзне син –

Малого тулить і гріє він.» [6]

Як і Б. Грінченко, він генералізує поняття «reiten» – «мчить», «їде». Автор уникає повтору «er», використовуючи «він» лише один раз.

Загалом, усі варіанти перекладу починаються з питального речення, як і оригінал Гете, зберігаючи його структуру.

Другий рядок останньої строфи «Er hält in Armen das ächzende Kind» Б. Грінченко перекладає як: «А хлопець нудьгує, а хлопець кричить» [4]. Тим самим він повністю змінює граматичну та частково семантичну структуру речення. Краще справився П. Куліш: «Маленька дитина (стала) – стогнати-конати»[5]. Хоч початкова структура й не збереглася, але зміст передано влучно. Найточніше передав цей рядок М. Рильський: «В руках його хлопчик бідний кричить»[6], зберігаючи граматичну структуру речення, без спотворення змісту.

Отже, при перекладі художнього твору потрібне як гарне знання мови оригіналу, так і гарне знання мови та літератури перекладу, оскільки граматична структура кожної мови має свої відмінності. Чітке передання змісту та форми тексту без спотворення вимагає розуміння граматичних особливостей мов оригіналу та перекладу. При порівнянні творів мови оригіналу та перекладу можна побачити, що не кожен переклад є досконалим, оскільки художні твори є відображенням індивідуального авторського стилю письменника.

Література:

1. Гете, Йоганн Вольфганг. *Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник* : у 2 т. За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Вид. «Навчальна книга», 2005. С. 442.

2. Ніколенко О. М., Зуєнко М. О., Стороха Б. В. *Зарубіжна література: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл.* Київ: Вид. «Грамота», 2017, С. 24.
3. Johann Wolfgang von Goethe. *Erlkönig*. URL: <https://oxfordsong.org/song/erlkönig-2>
4. Грінченко Борис. *Лісовий цар. Вибрані твори : в 2 т.* Київ: Вид. «Національна бібліотека України для дітей», 2008, Т. 1, С. 52.
5. П. Куліш. *Вільшаний Король*. URL: <https://dovidka.biz.ua/vilshaniy-korol-gete/>
6. М. Рильський. *Вільшаний король*. URL: <http://www.knyga.in.ua/index.php/inozemna-iteratura/nimechchyna/gete-yohann/160-vilshanyi-korol>

Кондратьєва С. В., студентка
Стройкова С. А., к. філол. н., ст. викл.
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ПРОТОТИПОВИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Фразеологія – це найяскравіша, жива і унікальна частина словникового складу будь-якої мови. Навіть незалежні від стилю фразеологізми можуть мати різні національні ознаки й набувати виразного значення в контексті [1, с. 74].

Фразеологізми являють собою сполучення слів, тобто роздільно-оформлені утворення з повністю або частково переосмисленими компонентами, фразеологічними значеннями. Фразеологічні одиниці утворені за граматичними моделями змінних сполучень і речень [1, с. 75].

Віднесення одиниць знання до певних рубрик досвіду – категорій здебільшого здійснюється в рамках трьох систем мовної категоризації: лексичної, граматичної або інтерпретативної.

Так, згідно з принципом прототипності відносини «більш типовий» (прототип) і «менш типовий» виявляються в лексико-фразеологічній системі, наприклад, у фразеологічній категорії «хоробрий». У даній категорії «*хоробрий, як лев*», *brave as a lion* - це прототипові фразеологізми, що виступають як типовіші в різних мовах. Вони розширюють своє поле шляхом включення у своє поле фразеологізмів, що описують і характеризують менш типові ознаки хоробрості, наприклад: *fortune favours the brave* (*хоробрим доля допомагає*), *ein tapfere Mensch / brave man* (*готовий іти у вогонь та воду*), *den Tapferen spielen* (*хоробритися*), *a bold face on it / to brave it out* (*не з лякливих, бути хоробрим*) тощо [3, с. 145].

На основі принципу прототипності можна розглянути відносини між категорією та її членами. При цьому можна відзначити здатність категорії до внутрішньої самоорганізації, коли вона, виступаючи як центр поля (ядро), входить у стосунки з членами категорії на основі схожості істотних ознак. У